

4. Формування комунікативної компетентності студентів на заняттях з української мови в медичних та фармацевтичних коледжах

УДК 0.001.8

*Людмила Фалько,
доктор педагогічних наук, професор,
Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет», м. Миколаїв*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті проаналізовано формування компетентнісного підходу до підготовки фахівців у вищій школі, обґрунтовано зміст поняття «компетентнісний підхід», з'ясовані характерні ознаки та структуру набуття професійної компетентності фахівця з вищою освітою.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, освітня парадигма, технологія навчання, базові компетентності.

Сучасне суспільство сьогодні вимагає суттєвих змін до системи вищої освіти. Не випадково започатковано Агентство з якості освіти України, яке розпочало свою роботу з 28 серпня 2019 року, та пропонує методику Великої Британії, ставить за мету через нові вимоги до акредитації забезпечити якість вищої освіти та ефективну професійну підготовку майбутнього фахівця, який зможе легко пристосуватися до умов сьогодення та бути конкурентоспроможним на ринку праці. Саме компетентнісний підхід та впровадження його у вищих навчальних закладах дозволить виконувати поставлені завдання.

Тому одним із основних завдань сучасної вищої школи є питання впровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Сьогодні компетентнісний підхід став невід'ємною складовою освітньої галузі. Йде мова про освіту, як засіб набуття компетентностей.

Через навчання, студент здобуває спроможність (компетентність) щось виконувати, чого б без відповідної освіти не міг.

Спроможність (компетентність) формується термінами, які не обов'язково відображають вимогу конкретної професії. Тобто компетентність – це спроможність особи здійснювати певну діяльність.

Закон «Про вищу освіту» говорить і пояснює, що компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, а також морально-етичних

цінностей. Динамічна комбінація знань визначає здатність успішно здійснювати професійну та моральну навчальну діяльність, що є результатом на певному рівні вищої освіти.

В компетентностях мають бути обов'язкові елементи: це анотація курсу, тобто місце тієї чи іншої дисципліни в програмі навчання, мета курсу, тематика. В анотації бажано відобразити підхід викладача для того, щоб студент розумів з ким/чим матиме справу.

Мета курсу – це і є компетентності, які студент набуде в результаті навчання. Якщо студент набуває певні компетентності, то логічно, їхнє набуття підлягає оцінюванню і це не обов'язково шляхом підсумкової атестації (іспиту) чи перевірки рівня засвоєних знань (реферату).

Кожен результат повинен оцінюватись окремо.

Має бути присутня і політика курсу – це пропущені заняття (лікарні, мобільність тощо), плагіат, академічна доброчесність, поведінка в аудиторії.

НАЗЯВО запровадило такий документ з назвою СИЛАБУС.

В СИЛАБУСІ роз'яснюються взаємна відповідальність викладача і здобувача вищої освіти. В ньому представляються процедури (в тому числі і принципи оцінювання), політики (включно з політикою доброчесності) і зміст курсу, а також календар його виконання. В СИЛАБУСІ викладач ставить перед собою вимірювані цілі (озвучені), мається на увазі дисципліна яку він викладає. Студент має зрозуміти, чому він/вона може навчитися, чим саме має бути корисним цей курс. Тому СИЛАБУС окреслює концептуальний перехід від «здобування знань» і «одержання практичних навичок» до компетентностей, що їх може засвоїти студент, вивчаючи курс. Тому СИЛАБУС включає в себе анотацію курсу, мету курсу (компетентності), перелік тем, матеріали для читання, правила стосовно до зарахування пропущених занять. Слід зауважити, що на відміну від робочого тематичного плану і навчально-методичного комплексу дисципліни, СИЛАБУС створюється для студента.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців давно мала місце в українській освіті, зокрема в вищій школі, і привертала увагу багатьох науковців.

Досить багато уваги приділялось аспектам формування професійної компетентності, яка була зумовлена, перш за все, переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просто нагромадження майбутніми фахівцями знань, умінь і навичок, а і формування вміння вчитися, оволодівати пошуками інформації, а також здатності до самонавчання упродовж життя.

Тому ми, освітяни, і сьогодні зазначаємо, що завдання сучасної вищої освіти полягає в тому, щоб не тільки дати професійні знання, а й підготувати фахівця, який досить глибоко розуміє і визнає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, а також знаходити спільну мову з людьми у колективах.

Тому компетентнісний підхід стає останнім часом все більш поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики, тобто підсилює практичну організацію освіти.

Особливості навчання у вищій школі – це навчання, сконцентроване на вихідних результатах, це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу, оцінювання кінцевих результатів.

Компетентнісний підхід відображає загальний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду фахової діяльності та творчості, що виявляється і конкретизується у певній системі знань, умінь, готовності до професійного вирішення поставлених завдань.

Слід також звернути увагу і на те, що компетентнісний підхід – це ставлення на перше місце не інформованості здобувача вищої освіти, а його вміння розв'язувати проблеми, які можуть виникнути у пізнавальній, технологічній, соціальній, правовій, професійній сфері тощо.

Тому компетентнісний підхід передбачає такий зміст освіти, який не зводиться до навчально-орієнтованого компонента, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій.

Підводячи підсумки компетентнісного підходу у вищій освіті маємо відверто сказати, що загальною ідеєю компетентнісного підходу є не що інше як компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності.

Впровадження компетентнісного підходу у вищій школі виступає фундаментом формування компетентного фахівця, який, перш за все, володіє культурою професіональної діяльності. Саме компетентнісний підхід дозволяє здійснити вибір змісту професійної освіти відповідно до потреб особистості, що розвивається і одночасно орієнтує його на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в конкретній галузі освіти.

Впровадження у вищій освіті компетентнісного підходу, як одного з основних напрямів модернізації вищої освіти України, вимагає розв'язання певних проблем зокрема: оновлення стандартів вищої освіти, розробки відповідних освітніх програм на основі стандартів спеціальностей, впровадження автономії вищих навчальних закладів, незалежно від форми власності, покращенню внутрішньої якісної освіти, впровадження єдиних підходів до побудови педагогічної системи у вищих навчальних закладах України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Під заг. ред. О. Овчарук. – К. К.І.С. – 112 с.

2. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенцій / Виховання і культура. Серія: Педагогіка №1-2.
3. Семко Т. Компетентності та їх класифікація. Народна освіта. №4.
4. НАЗЯВО України (нормативні документація) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/#>.

УДК 0.159.9

Алевтина Кіктенко,
кандидат педагогічних наук,
Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет», м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИКИ

В статті розглянута змістовна, природна єдність понять і процес психічних явищ, формування компетенцій, компетентного підходу і синергетики, оскільки так саме вони існують і виявляються в дійсності, в розвитку суспільства, житті і діяльності людини.

Ключові слова: синергетика, психіка, формування, компетентність, суспільство.

Суспільство проходить дуже складний етап розвитку, який обумовлений становленням постіндустріального інформаційного простору. Важлива роль на цьому етапі належить компетентним рішенням складних завдань реформування освіти, які неможливо вирішувати поза філософського осмислення інформаційної епохи. Величезна роль на цьому етапі належить синергетиці.

Термін «синергетика» походить від поняття «синергія», яке означає ефект підсилення взаємодії двох чи більше факторів і характеризується тим, що сумісна дія цих факторів суттєво перевищує суму дій кожного з них.

За результатами наукових досліджень багатьох вчених визначається, що синергетика – це теорія самоорганізації відкритих систем. Її інтереси розповсюджуються на усі галузі знань про природу. Вона вивчає закономірності і принципи, що обумовлюють процеси самоорганізації у системах різної природи: фізичних, хімічних, біологічних технічних, соціальних тощо.

Людина є однією з дуже складних і відкритих систем, яка в процесі історичного розвитку постійно змінюється саме у процесі її самоорганізації.

Л. В. Максименко з позиції синергетики розглядає проблеми психології та медицини. Процеси у психології є об'єктами досліджень у психосинергетиці.

Якщо уважно проаналізувати психічні аспекти життєдіяльності людини, роль понять, сприйняття, відчуттів, уявлень, пам'яті, уваги, мислення, уяви і

особливості їх проявів, то неможливо не звернути уваги на те, що вони пов'язані між собою дивними зв'язками. Так сприйняття будь-якого об'єкта за хвилину викликає увагу до нього, спроби осмислити відповідну ситуацію, що пов'язана з ним. Коли об'єкт для людини має значення, то активізуються і процеси запам'ятовування. У подальшому, якщо це необхідно, відбуваються і відчуття, і уявлення, і нові думки. Тобто усі психічні складові виявляються взаємопов'язані.

Осмислюючи з позиції синергетики глибину і масштабність проблем природи, суспільства і людини, І. Пригожин висунув ідею синергетичної роботи півкуль головного мозку людини. Можна припустити, що взаємопов'язаність психічних процесів людини підпорядкована принципам синергетики.

Становлення інформаційного суспільства і ускладнення життя людини, в цей період, викликають підвищену увагу до її праці і процесів підготовки фахівців в будь-якій галузі. Це відбувається у закладах освіти. Саме там формуються професійні знання та вміння, спроможність гідно застосовувати їх у майбутній життєдіяльності.

Підготовленість і гідність фахівця пов'язані з його компетенцією. Посеред різних визначень цього поняття в ракурсі цієї роботи (наданих тез) більш прийнятним є визначення, запропоноване Г. Селевко, компетенція – це готовність суб'єкта ефективно організовувати внутрішні й зовнішні ресурси з метою постанови та досягнення певних результатів. При цьому в якості внутрішніх ресурсів він розуміє знання, уміння, навички, надпредметні уміння.

Поняття «компетенція» і «компетентність» природно і глибоко пов'язані. Розрізняючи поняття «компетенція» і «компетентність», А. В. Хуторський, під компетентністю розуміє володіння людиною відповідною компетенцією.

А. Г. Бермус вважає компетентність системною єдністю, яка інтегрує особистісні, предметні та інструментальні особливості й компоненти.

Розглядаючи поняття «компетенція» і «компетентність», можна зробити висновок, що «компетентність» – це міра засвоєння «компетенції», яка виявляється у практичній діяльності й пов'язана з особистісними якостями людини.

Згідно Зимової І. А., компетентність формується прижиттєво, проявляється в діяльності у взаємодії з іншими людьми; заснована на знаннях і уміннях, на інтелектуальних і особистісних якостях, розвивається і стає результатом.

Життєва компетентність, на думку В. Нищети, виступає необхідною психологічною умовою повноти самореалізації особистості й досягнення нею вершин свого самоздійснення.

Інформаційний розвиток суспільства справляє найбільший вплив на молодь, її життєві інтереси і цінності, поведінку і мораль, ставлення до знань і праці. Тому природним є пошук того, як забезпечити гідне майбутнє цьому поколінню, як вирішувати проблеми його освіченості та формування професіоналізму, відповідальності, захисту від хвороб і шкідливих звичок, покращення взаємодії поколінь, як формувати розуміння молоддю змісту життя і власних обов'язків перед суспільством.

Розглядаючи сучасні моделі освіти, І. Добронравова стверджує, що самореалізація людини, становлення творчої особистості відбуваються в режимі пошуку, самоорганізації. Вона підкреслює, що для цього необхідні і особливі умови, і особливе збудження середовища, і вірний відбір «параметрів порядку».

Актуальним рішенням проблем виховання і професійної підготовки молоді є орієнтація ЗВО на впровадження в освітній процес компетентісного підходу, який орієнтує навчання і виховання здобувачів вищої освіти на практичні результати.

Об'єктом впливу компетентісного підходу є, перш за все, майбутні фахівці, зміни їх психічних якостей в умовах освітнього процесу.

Впровадження компетентісного підходу здійснюється під час аудиторних (лекційних, семінарських, практичних) занять викладачами усіх навчальних дисциплін, в умовах виконання здобувачами вищої освіти самостійних і науково-дослідних робіт, коли вони опановують інтегральні, загальні та фахові компетентності.

Компетентісний підхід передбачає комплексне опанування знаннями і вміннями, так як в умовах його освітній процес стає практико-орієнтованим і дослідницьким, що забезпечує, перш за все, на психологічному рівні, не тільки засвоєння його сутності, але і розуміння його значущості для формування власної компетентності майбутнього фахівця, її розвитку у подальшій творчості й професійній діяльності.

З позиції компетентісного підходу, набуття компетенції стає метою освіти, метою професійної підготовки у ЗВО.

Це дозволяє нам стверджувати, що в контексті синергетики, навіть після закінчення ЗВО, в умовах набуття фахівцем подальших професійних знань і практичних вмінь, цей підхід на психологічному і діяльному рівнях трансформується у значний фактор творчого становлення фахівця, його суб'єктності й особистісного розвитку, формування як гідного громадянина суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Броневец Ж. М. Сутність понять «компетенція» і «компетентність»
2. Зимняя И. А. Компетентность человека, новое качество результата образования [Текст]. / И. А. Зимняя // Проблемы качества образования. – М.-Уфа, 2003.
3. Кіктенко А. І. Психологія праці. Курс лекцій. – Миколаїв: МДУ, 2011. – 294 с.
4. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [бібліотека з освітньої політики] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
5. Портал «Гуманитарные технологии»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/concepts/6876>
6. Пригожин И. От существующего к возникающему. – М., 1985.

7. Сайт С. П. Курдюмова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spkurdyumov.ru/category/what/>

8. Хуторський А. В. Ключові компетенції та освітні стандарти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eidos.ru/news/compet/htm

УДК 377.091.313.016.811.161.2

*Ольга Стрижаковська,
кандидат філологічних наук,
Людмила Авдіковська,
Чернівецький медичний коледж БДМУ*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

У статті розглянуто можливості застосування інтерактивних методів навчання з метою формування комунікативної компетентності майбутніх медичних фахівців; наведено приклади вправ (вправа-гра, рольова гра) для розвитку комунікативних умінь і навичок студентів; обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних технологій у процесі навчання студентів мови професійного спрямування.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, інтерактивні методи навчання, українська мова за профспрямуванням.*

Сучасні життєві реалії ставлять перед закладом фахової передвищої освіти завдання підготувати високоосвічених творчих особистостей, які зможуть застосовувати і вдосконалювати набуті знання в будь-якій життєвій ситуації. До майбутніх медичних фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фаху, а й у високому рівні володіння державною мовою у всіх сферах, а особливо у професійному спілкуванні.

Комунікативна компетентність – це уміння і навички у різних видах, стилях, формах і жанрах мовленнєвої діяльності [3, с. 39].

Важливим показником комунікативної компетентності майбутнього медика є вміння легко і швидко встановлювати контакти з пацієнтами та їх родичами, у професійному колективі, прагнення до партнерської взаємодії, участі у вирішенні спільних завдань.

Враховуючи велику професійну важливість розвитку комунікативної компетентності медика, постала потреба навчання майбутніх медичних фахівців мови як засобу спілкування.

Вирішення цього завдання стало можливим на основі запровадження

нових педагогічних технологій, спрямованих на розвиток творчих сил, здібностей та нахилів особистості. Адже розвиток комунікативної компетентності передбачає не лише оволодіння новими знаннями, набуття вмінь і навичок, а й коригування, зміну вже наявних. Тому для реалізації такого завдання викладачі-філологи застосовують інтерактивні методи навчання.

Найхарактернішою ознакою інтерактивного навчання є те, що активними співтворцями навчально-виховного процесу стають самі студенти [1, с. 5]. Це зобов'язує викладача зробити учасника занять активним шукачем шляхів вирішення певної проблеми. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчального процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють [2, с. 7].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових, стимуляційних ігор, проведення дебатів, дискусій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу відповідної ситуації [2, с. 7].

Під час інтерактивного навчання студенти вчаться вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, аналізувати, зіставляти, приймати правильні рішення, формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити власну позицію, аргументувати й дискутувати; слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації, їх моделювання; вчитися будувати конструктивні взаємини у групі, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу та консенсусу.

Надзвичайно цікавими та продуктивними є такі види робіт, які наближають заняття до природних умов мовленнєвої діяльності: ситуативні вправи, ігри (імітаційні, ділові, рольові, командні сюжетні тощо), взаємоопитування в парах, творчі роботи різних форм.

Наведемо приклад застосування найпоширеніших інтерактивних методів навчання на заняттях української мови за професійним спрямуванням.

Інтерактивну гру «Мікрофон» можна використати перед вивченням окремих питань нової теми. Наприклад, запропонувати висловити свої міркування з цього питання: які функції виконує мова? як ви вважаєте, з чого розпочати написання доповіді? звідки запозичуються медичні терміни? наведіть приклади запозичених медичних термінів клінічних дисциплін тощо. Слово надається тільки тому, хто отримує уявний мікрофон. Відповіді мають бути лаконічними і швидкими, вони не коментуються й не оцінюються одразу. Використання технології «Мікрофон» буде доречним під час вивчення теми «Стійкі словосполучення в українській мові». Викладач називає словосполучення, що потребує редагування, а студент, назвавши правильний варіант, сам обирає, кому передати мікрофон.

Для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми застосовуємо «мозковий штурм». Ця технологія спонукає студентів проявляти уяву та

творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки, а також дозволяє зібрати протягом обмеженого періоду часу якомога більше ідей щодо проблеми [2, с. 36]. Наприклад, як ви вважаєте, якими рисами повинен бути наділений медпрацівник? яким повинно бути його мовлення?

Практикуємо гру «Знайди пару» з візуальним сприйняттям теми на етапах узагальнення й систематизації вивченого матеріалу з орфографії та лексикології. На дошці або екрані подаємо слова, записані в дві колонки. Наприклад, власне українські й запозичені слова; запозичені терміни та їх українські відповідники, пароніми. Ці слова потрібно з'єднати стрілочками, пояснити та обґрунтувати вибір.

При розв'язанні психолого-педагогічних завдань і ситуацій надзвичайно ефективною є рольова гра – імітаційна форма активного навчання, що потребує менших затрат часу на її розробку та впровадження. Головна мета – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід та почуття [2, с. 47]. Рольова гра сприяє розвитку у студентів аналітичних здібностей, творчої уяви, зростання навичок співробітництва, прищеплення вмінь приймати правильні рішення.

Моделююча гра відбувається за певною схемою: формується проблема, студенти «вводяться» в ситуацію, на основі якої вони отримують завдання і виконують відповідні ролі. Наприклад, «Ділова чи приватна телефонна розмова», «У маніпуляційному кабінеті», «Біля ліжка хворого» тощо. А після завершення сценарію – обговорення, рефлексія того, що відбулося, усвідомлення студентами отриманого досвіду на теоретичному рівні. Рольові ігри ситуативного характеру створюють сприятливий психологічний та емоційний настрій, атмосферу вільного спілкування та співробітництва викладача і студентів. За допомогою таких завдань (стандартних і нестандартних мовленнєвих ситуацій) педагог спонукає студентів до роздумів, пошуку рішень для нових мовленнєвих завдань, формування комунікативних навичок, розвиває в них необхідність у самовираженні, саморозкритті й самореалізації через різні види творчості.

Ситуативно-моделюючі завдання на заняттях української мови за професійним спрямуванням відіграють важливу роль у процесі формування комунікативних умінь студентів, їхніх навичок культурного спілкування, оскільки ці завдання є проміжним етапом між теоретичними знаннями і практичним використанням у щоденних життєвих ситуаціях.

Отже, інтерактивне навчання на заняттях з української мови за профспрямуванням дає можливість залучити кожного учасника до обговорення проблеми. Це сприяє розвитку критичного мислення, діалогічного мовлення, уміння доводити, таким чином формується комунікативна компетентність майбутніх фахівців.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Варзацька Л., Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання:

лінгводидактичні засади / Л. Варзацька, Л. Карасюк // Дивослово, 2005, № 2. С. 5-19.

2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук-метод. посібник / За ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

3. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів заред. М. І. Пентилюк. – К.:Ленвіт, 2011. 366 с.

Людмила Суворова,
кандидат філологічних наук,
Галина Козаченко, Валентина Музичук, Оксана Плохотнюк,
КЗВО «Житомирський базовий фармацевтичний коледж»
Житомирської обласної ради

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФРИРАЙТИНГУ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Здійснено спробу аналізу ефективності використання прийомів фрирайтингу під час занять з української мови у літератури. Означено механізм дії та практичне значення цієї техніки, спроектованої не лише на успішну підготовку студентів до складання зовнішнього незалежного оцінювання, а й на удосконалення комунікативних якостей, необхідних у сфері професійної діяльності.

Ключові слова: фрирайтинг, компетентісний підхід, творче мислення, мовно-комунікативні вміння, механічне письмо.

Сучасні умови щодо врахування компетентісного підходу під час вивчення української мови та літератури вимагають від викладача апробації інноваційних технік, які були б ефективними у процесі формування результатів навчальної діяльності. Розвиток мовно-комунікативних навичок нерозривно пов'язаний з умінням смислово та логічно правильно будувати граматичні конструкції, максимально швидко реагувати на сигнали інших мовців під час комунікативного процесу. Техніка фрирайтингу може розглядатися як доволі ефективний прийом подолання «бар'єру внутрішнього цензора» [1, с. 3], мета якого полягає у швидкому підборі мовних засобів, в активізації багажу мовної картини світу комуніканта, у формуванні високого рівня мовної культури.

Методика фрирайтингу, або вільного письма набуває популярності у 70-90 роках ХХ ст. у США, про що свідчать праці Пітера Елбоу [6], Джулії Кемерон [2], Марка Леві [3], Тома Пітерса, Джея Конрада Левінсона [5]. Механізм цієї техніки полягає у зверненні до письмової діяльності, завдяки якій мовець через

вільний потік слів швидко поринає у творчий стан, фіксує словесний потік, при цьому не зважає на результат оформлення думки. Практикування методики механічного письма сприятиме формуванню нестандартного творчого мислення, швидкого і продуктивного відтворення багажу власної мовної картини світу. На думку О. Бондарчук, користь фрирайтингу полягає у перенесенні мовця у світ фантазії, породженні нових ідей, виробленні власного стилю письма, формуванні творчих здібностей, чітких тез щодо власних ідей; пробудженні унікальних думок, активізації мисленнєвих процесів, розширенні аксіологічних горизонтів [1, с. 5]. І. Юськова вважає, що ефективність фрирайтингу є, безумовно, важливою у процесі «вивільнення місця для нових ідей», будучи водночас своєрідною фільтрацією у підборі засобів щодо формування і реалізації поставлених цілей [4].

Методика вільного письма дозволяє застосовувати нестандартні підходи, вдаватися до імпровізації, бути гнучким у вирішенні нестандартних ситуацій. Марк Леві пропонує декілька правил щодо застосування цієї техніки: 1) не потрібно чекати від себе результату-максимуму; 2) писати потрібно швидко, не перериваючи процесу; 3) власні ідеї мають вивільнятися таким чином, щоб не перечитувати повторно те, що відразу було написано; 4) не варто обмежувати себе чи вдаватися до перевірки пунктуаційних та орфографічних норм; 5) фіксуйте потік слів близько 10-12 хв.; 6) після завершення процесу необхідно прочитати вголос написане і проаналізувати власний текст [3].

Аналізуючи фрирайтинг як методику щодо ефективного написання текстів різного характеру, О. Бондарчук пропонує практичні прийоми використання цієї техніки на заняттях з української літератури. Обирається певна ситуація чи тема і зачитується в аудиторії. Наприклад, викладач просить студентів уявити, як до аудиторії заходить персонаж з твору і каже фразу: «Який вибір я повинен був зробити?» Протягом 15 хв. студенти мають без зупинок написати текст-відповідь на запитання, при цьому особливо не замислюючись над тим, про що пишуть. Таку частину роботи О. Бондарчук назвала «розігрівом». Наступний етап – «виклик». Педагог дає дітям завдання описати відчуття героя у момент переживання відповідної ситуації. Розпочатий раніше текст потрібно продовжити сценою-описом за 10 хв. чітко відведеного часу, після чого відбувається перехід до етапу «конфлікт». Використання фрирайтингу на цьому відрізку роботи дозволяє студентам максимально глибоко розкрити основні колізії твору, прокоментувавши їх вчинками персонажів. Описані моменти конфліктних ситуацій, протиріч змінюються на наступний етап – «вибір». Студент протягом 10 хв. продовжує написане, даючи волю власній уяві щодо можливого подальшого розгортання подій, адже герой твору завжди постає перед вибором. Така техніка дасть змогу заглянути не лише у текст автора, а й у текст власний як варіант інтерпретації уже прочитаного раніше [1, с. 20-21].

Схожий механізм буде доречним і під час тренувальних вправ щодо написання власного висловлення. Цей жанр також передбачає володіння високим рівнем творчої уяви, максимальну концентрацію мовця над означеною

проблемою та підбір лексем, які були б ключовими для сформульованої студентом тези. Підбір потрібних ідей, мотивів, ситуацій можливий за умови вміння обирати з усього арсеналу саме те, що було б найбільш змістовним для розкриття означеної проблеми. Техніка фрирайтингу базується на вмінні імітувати на основі набутого комунікативного досвіду власний текст. На заняттях з мови чи літератури ми аналізуємо граматичні особливості тексту, пояснюємо пунктуаційні норми, вчимося розуміти ідею твору, знаходити ключові проблеми та мотиви, внаслідок чого формуємо свій механізм розуміння того, про що прочитали. Для того, аби цей процес був цікавішим, можна запропонувати студентам таку вправу: зачитати кілька уривків з різних текстів; кожен повинен обрати найцікавіший, на його погляд, уривок-цитату, аби в подальшому зімітувати з кількох речень власний текст.

Дослідники виділяють кілька методів щодо удосконалення навичок фрирайтингу. Одним із них є метод «ранкових сторінок», сутність якого полягає в оформленні думок на папері відразу після ранкового пробудження. Написаний текст потрібно відкласти і не показувати сторонньому оку кілька місяців. Сам автор також не повинен повторно його перечитувати. Повторне перепрочитання таких листів здатне пробудити нові ідеї, віднайти чи прийняти потрібне рішення.

Доволі успішним методом вважається «творче побачення». Йдеться про так звану зустріч зі своєю внутрішньою дитиною. Гарний записник, приємна творча атмосфера (свіже повітря, завітчаний парк, ніжна музика) здатні викликати надзвичайні відчуття, які породять на папері унікальні думки, переживання, ідеї [1, с. 58]. Марк Леві слушно зауважив, що у процесі письма особистість має змогу творити унікальні ідеї: те, що хвилює її, на перший погляд, через прописування може породити ідеї щодо вирішення певної проблемної ситуації [3].

Отже, такий вид самостійної діяльності у форматі перенесення власних думок на папір дасть змогу не боятися помилок, а у будь-якій ситуації знаходити швидко розуміння і пояснення отриманого результату. Фіксація власних ідей спродукує впевненість під час аналізу думок, які з'являються у процесі мовленнєвої діяльності. Будь-яка мовна активність, безперечно, є позитивним чинником не лише під час навчальної діяльності, а й у повсякденному та професійному спілкуванні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук О. Використання фрирайтинга на уроках української мови, літератури, зарубіжної літератури, 2019. 62 с.
2. Кэмэрон Джулия. Путь художника, 1992 : «Гаятри». URL: <https://avidreaders.ru/read-book/put-hudozhnika.html>(дата звернення: 12.01.2010).
3. Леви Марк. Гениальность на заказ. Перевод на русский язык, оформление. ООО «Манн, Иванов и Фербер», ООО «Издательство «Эксмо», 2013. URL: <https://s.siteapi.org/e565ba2cf5a492c.ru/docs/426bdcac71cd9dac49540e7a7afb1773a5f110a5.pdf>(дата звернення: 25.01.2010).
4. Юськова І. Метод «фрирайтинг» для усвідомленого життя. Листопад.

№ 4. 2016.

5. Jay Conrad Levinson, Paul R.J. Hanley. The Guerrilla Marketing Revolution : Precision Persuasion of the Unconscious Mind. Piatkus Books, 2005, 192 p.

6. Peter Elbow. Writing with power. Techniques for Mastering the Writing Process Second Edition, 1998 : Oxford University Press. 384 p.

УДК0.001.8

Оксана Акімова,
Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет», м. Миколаїв

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито використання компетентнісного підходу як основи освітньої парадигми.

Ключові слова: освіта, фахівець, компетентнісний підхід, компетенція, компетентність.

Актуальність компетентнісного підходу до підготовки фахівців є одним із актуальних шляхів задоволення потреб щодо всебічно підготовлених фахівців, як випускників ВНЗ, так і їх замовників. Результатом якісної підготовки майбутніх фахівців є застосування компетентнісного підходу. У зв'язку з цим забезпечення якості вищої освіти, підготовки творчих фахівців для різних галузей культурного і матеріального виробництва є актуальною, теоретичною та прикладною проблемою професійної підготовки.

У педагогічній науці на даному етапі реформ і інновацій в освіті, активно обговорюються проблеми вдосконалення системи освіти шляхом застосування компетентнісного підходу. У сучасній педагогічній науці досліджуються різні аспекти в освіті – від поняття «професійна компетентність» до проблеми формування компетентностей у майбутніх фахівців.

Компетентнісний підхід є передумовою та поступовою переорієнтацією домінуючої парадигми з переважаючою трансляцією знань, формування навичок, створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до стійкої життєздатності в умовах сучасного ринково-економічного, інформаційно-комунікативного простору, навчання на основі компетентнісного підходу, сконцентрованого на вихідних результатах. Такий підхід висуває на перше місце вміння вирішувати проблеми.

Компетентнісний підхід удосконалюється і досліджується. У сучасній педагогічній науці науково-теоретичні пошуки щодо проблеми компетенцій – компетентностей фахівця ще зовсім не закінчені, тому ця проблема є предметом

подальших перспективних наукових дискусій і досліджень. У вищій освіті поняття компетентнісного підходу охоплює:

- задані навички (це вимога виконувати певні індивідуальні завдання);
- використання знань та вмінь на робочому місці на рівні встановлених вимог (стандартів);
- знаходити рішення у нестандартних ситуаціях;
- застосовувати знання і вміння у нових умовах діяльності за фахом.

Професійний компетентнісний підхід у підготовці фахівців є, на думку освітян вищої школи, особистісним сприйняттям, утворенням, який формується у процесі професійної підготовки у ВНЗ, проявляється, розвивається та вдосконалюється у майбутній професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості, особистісних професійних, індивідуальних якостей, змісту та особливостей цієї діяльності. Отже професійна компетентність виявляється в діяльності і не може обмежуватися тільки знаннями, вміннями та навичками. Щоб бути компетентним фахівцем, не досить мати фундаментальну, теоретичну і практичну підготовку, ще й творчою особистістю, професійно та психологічно готовим і здатним до застосування набутих фахових знань. Тому компетентнісний підхід у підготовці фахівців вищої освіти пропонує структуру професійної компетентності фахівця:

1. Загальнолюдська компетентність.
2. Загальнопрофесійна компетентність.
3. Загальнонаукова компетентність.
4. Фахова компетентність.
5. Особистісна компетентність.

Суть компетентнісного підходу полягає в модернізації сучасної вищої освіти. Тому система вищої освіти в Україні в Болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток і набуття якісних ознак, глибоке осмислення порівняння з Європейськими критеріями і стандартами. Проблема підвищення якості освіти у вищих навчальних закладах спричинила пошук нових методологічних шляхів до вирішення проблеми. Тому одним із пріоритетних напрямків було визначено компетентнісний підхід, який базується на компетентностях й означає практичне здійснення зв'язків сфери освіти з сферою праці. Поняття цього підходу прийшло до нас із зарубіжних країн. Наприкінці ХХ століття було здійснено спробу визначити компетентнісний підхід як такий, що орієнтує освіту на досягнення певного освітнього результату. Як свідчить аналіз досвіду, одним із шляхів оновлення змісту освіти і технологій навчання, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового простору є орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід та створення необхідних механізмів його запровадження. У системі вищої освіти України тривалий час панувала парадигма знань, згідно з якою студенти отримували фундаментальні знання і це було основою їх подальшої діяльності. Внаслідок такого розуміння і подання освіти виникла ситуація, коли кількість фахівців

внаслідок панування такого підходу, стрімко зростала, а реальність потерпала від нестачі кваліфікованих кадрів. Серед причин, які викликали кризу парадигми знань було: в сучасних умовах старіння інформації відбувалося швидше, ніж завершується цикл навчання у вищій школі. Тому традиційна передача знань від викладача до студента стала утопічною. На ринку праці стало замало сприйняття тільки знань, фахівці мали вміти застосовувати те, що набули під час навчання, вирішувати різні ситуації. Фахівці вищих навчальних закладів не були підготовлені до входження в соціальний світ та адаптуватися в ньому. Тому ситуація, яка склалася в освіті, зобов'язала заклади освіти застосувати феномен компетентнісного підходу, спрямувати освітній процес на формування й розвиток у студентів ключових (базових, основних) і предметних компетенцій.

У свою чергу ключові компетенції визначаються як суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь і навичок, ставлень, тощо, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини. Розкриття суті компетентнісного підходу вимагає визначення понять «компетенція» та «компетентність». Слід зазначити, що компетентність – це індивідуальна характеристика людини. Компетенція розглядається як коло питань, у яких людина вповноважена вирішувати.

Ці визнання є загальними, але вони містять певну неточність: у одному випадку враховується досвід і знання, а в іншому – абстрактне поняття «коло питань».

«Компетенція» – це еталон досвіду, знань, умінь, навичок.

«Компетентність» – це відбиття професійного досвіду людини яка передбачає постійне оновлення знань, включає в себе як змістовний так і процесуальний компоненти.

Компетентний фахівець у залежності від конкретних умов може застосовувати певний метод вирішення проблеми.

Наведене дозволяє трактувати що компетентнісний підхід в освіті значно ширший, ніж підхід із позицій предметних знань, умінь, навичок, і включає в себе широкі гуманістичні, мотиваційні та інші компоненти, які спрямовані на творчість, дію, практичний результат.

Компетентнісний підхід, на відміну від традиційного підходу до засвоєння готових наукових знань й алгоритмів, конкретних видів діяльності, зорієнтований на розвиток суб'єкта і пов'язаний з культурою мислення, самостійністю, відповідальністю людини за прийняття рішень.

Впровадження компетентнісного підходу в вищу освіту дозволило реалізувати значною мірою особистісно-орієнтований, діяльнісний, практико-зорієнтований підходи в навчальному процесі, оскільки виділення компетентностей у змісті навчальних дисциплін визначає орієнтири у відборі тих знань і навичок, які найбільш значущі для формування ціннісних орієнтацій і які будуть реалізовані в житті особистості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід // В кн.: Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень : Монографія / за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. – Харків : «Апостроф», 2011. – С. 188-216.
2. Калегина О. А. Компетентностный подход в современном образовании / О. А. Калегина // Вестник Моск. гос. ун-та культуры и искусств. – 2006. – № 1. – С. 111-115.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. та ін. ; за редакцією В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
5. Нормативні документи, рекомендації НАЗЯВО України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/#>.
4. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : ІВЦ «Політехніка», 2003. – 200 с.

УДК 0.616-08

Наталя Володка,
доцент кафедри «Медсестринство»,
Приватний вищий навчальний заклад
«Медико-Природничий Університет», м. Миколаїв

**КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

У статті висвітлено питання підготовки медичної сестри освітнього рівня бакалавр, формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки, перебудову концепції традиційної ролі медсестринства в Україні та визначення її ролі в забезпеченні громадського здоров'я в умовах реформування охорони здоров'я.

Ключові слова: медсестринство, охорона здоров'я, реформування, компетентності та компетенції, освіта.

Реформування в системі охорони здоров'я створює нові вимоги формування фахівців нового типу, які повинні не тільки досконало володіти фаховими компетентностями за спеціальністю, а й мати навички комунікабельності, ділового спілкування, вміння адаптуватись до нових змін. Проблемні питання медсестринської освіти та практики проаналізували та науково обґрунтували перспективні напрями їх реформування в Україні М. В. Банчук, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо, І. Я. Губенко, В. В. Лойко, І. А. Радзієвська,

Ю. В. Поляченко, Т. І. Чернишенко, В. Й. Шатило, М. Б. Шегедин.

Метою розвитку медсестринства в Україні є зміцнення здоров'я населення, збільшення тривалості та якості життя шляхом покращення ефективності системи медичного обслуговування та збільшення охоплення послугами з охорони здоров'я та медичного догляду. Зазначена мета може бути досягнута шляхом залучення медичних сестер до розширення функції в охороні здоров'я. Професійні знання і навички, які використовують у роботі медичні сестри, відрізняються залежно від напрямку або галузі охорони здоров'я, в якій вони працюють, але вони мають бути компетентними у виконанні своєї професійної діяльності і всі без винятку розуміти, що пацієнти – головна цінність медичної системи. Головною метою реформи підготовки медичних сестер, яка від медичної моделі вже перейшла до ступеневої медсестринської, є її приведення до рівня міжнародних стандартів і активної імплементації у повсякденну діяльність медичних сестер, створення умов для реалізації отриманих знань в практичній діяльності, поширення повноважень під час здійснення догляду за пацієнтами.

Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки необхідно акцентувати увагу на принципах взаємної співпраці, поєднанні професійних й особистісних рис, спрямуванні на фахову діяльність. Компетентність є результатом набуття компетенцій, і тому за своєю суттю поняття «компетентність» є значно ширшим від поняття «компетенція». Компетенція, відповідно до європейського контексту, включає знання й розуміння, знання як діяти, знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Компетентність – якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється у критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми. МОЗ України та медична спільнота працює над новою моделлю фахівця з напрямку медсестринства, зазначаючи, що в інституті медсестринства прихований великий потенціал для позитивних змін в медицині. На думку М. Шегедин, медична сестра в новій моделі виступає не простим виконавцем волі лікаря, а партнером. Імплементація компетентнісного підходу як засобу модернізації змісту вищої медичної освіти зумовлює визначення конкретного переліку і змісту ключових компетенцій випускників вищих медичних навчальних закладів, які вказані в освітній програмі фахівця; встановлення відповідності базових компетенцій професійно-орієнтованим дисциплінам; відбір змісту дисциплін, що забезпечить їх формування та розвиток.

У сучасному світі саме професійна компетентність майбутнього фахівця розглядається як показник якості освіти. Тому вивчення та аналіз особливостей процесу її формування в усіх галузях, зокрема медичній, є пріоритетним завданням педагогічної науки. Для сучасної медичної сестри необхідні професійні знання та базові спеціальні професійно-медичні вміння.

Компетентнісний підхід визнано одним із стратегічних напрямків реформування медичної освіти, визначальними складниками якого є «компетенції», «компетентності», «професійна компетентність». Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти, «компетентність» – це спроможність кваліфіковано здійснювати професійну діяльність.

Функціонування медичної освіти і тенденції її розвитку не можна розглядати відокремлено від світового контексту розвитку системи охорони здоров'я та системи загальної освіти, особливостей системи охорони здоров'я тієї чи іншої країни, а також специфіки самої медичної освіти. Застосування компетентнісного підходу до медичної освіти викликає необхідність змін освітньої парадигми та передбачає термінологічну уніфікацію у відповідності до європейських стандартів. Для впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес вищої медичної школи важливим є обізнаність та вміння педагогічних працівників ефективно застосовувати науково-педагогічні підходи до організації навчання, тобто бути професійно та педагогічно компетентними.

Розвиток медичної освіти – це спільна справа студентів, викладачів, науковців. Трансформація охорони здоров'я потребує нових принципів у медичній освіті й підвищення суспільного запиту на прогресивні зміни. Дуже важливо в умовах реформування охорони здоров'я впливати на формування позитивної суспільної думки про сестринську діяльність в системі охорони здоров'я України, інформування населення про важливість вкладу медичних сестер з бакалаврським освітнім ступенем, що здобувається на першому рівні вищої освіти, в процес поліпшення громадського здоров'я та підвищення якості життя населення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є., Шарлович З. П. Професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини як складова їх професійної компетентності // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 9-14.
2. Губенко І., Радзівська І., Бразалій М. Методика формування професійної компетентності медичних сестер у процесі їх практичної підготовки. – [Електронний ресурс]. FAMILY DOCTOR – Режимдоступу : // <http://family-doctor.com.ua/metodikaformuvannya-profesiynoyi-kompetentnosti-medichnih-sester>
3. Закусилова Т. О. Концептуальні засади формування професіоналізму особистості майбутньої медичної сестри: компетентнісний підхід. V Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. Додатковий 3-й том наукових публікацій. Київ, 2016. С. 188-194
4. Радзівська І. В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін [Рукопис] : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. В. Радзівська; К., 2011. – 285 с.

5. Рекомендовані нормативні документи НАЗЯВО України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/#>

УДК [37.016:81-028.31]:811.161.2

*Тетяна Губарева,
КВНЗ «Бердичівський медичний коледж»*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

В тезах йдеться про теоретичні засади формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти в умовах діяльнісного підходу в процесі навчання української мови і літератури; теоретично обґрунтовується система методів і прийомів, які сприяють розвитку комунікативної компетентності

Ключові слова: *комунікативна, мовленнєва, мовна компетентності; інтерактивні технології навчання; критичне мислення; діяльнісний підхід.*

На межі ХХ-ХХІ ст. поняття «компетентність» стало все більше виходити на загальнодидактичний, загальнопедагогічний і методологічний рівні. Підвищений інтерес до цього поняття зумовлений також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються оновлення освіти.

Збільшення ролі мовної комунікації в сучасному суспільстві, зростання інтересу до міжособистісного спілкування, посилення вимог до якості комунікативної підготовки юнацтва засобами української мови зумовило актуальність проблеми формування комунікативної компетентності здобувачів освіти.

В процесі викладання української мови та літератури в закладах передвищої освіти викладачеві важливо усвідомити, на чому акцентувати увагу на занятті, аби воно мало дієвий характер, уписувалося в систему діяльнісного підходу.

Заняття української мови та літератури в КВНЗ «Бердичівський медичний коледж» передусім спрямовані на формування мовної та мовленнєвої компетентності здобувачів освіти, розвиток комунікативних, творчих здібностей, умінь створювати оригінальні усні й письмові висловлювання в будь-якій формі, користуючись фонетичним, лексичним, стилістичним, граматичним багатством рідної мови, що є особливо актуальними в процесі підготовки студентів другого курсу до ДПА з української мови у формі ЗНО.

У своїй роботі зосереджусь на технології критичного мислення та інтерактивних методах роботи, оскільки вони є ефективними в процесі формування комунікативної компетентності здобувачів освіти на заняттях української мови та літератури; також результативними прийомами вважаю

моделювання життєвих ситуацій та використання рольових ігор, які сприяють закріпленню вмінь і навичок, створюють атмосферу співробітництва та взаємодії, передбачають сукупність послідовних дій викладача та вихованців.

Безліч проблем у практиці навчання української мови, недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок, слабка мотивація навчання мови у школі роблять питання формування комунікативної компетентності студентів передвищої освіти актуальним. Комунікативна спрямованість у методиці викладання мови дає змогу реалізувати ціннісний, розвивальний і виховний аспекти української мови як навчального предмета, а різні завдання комунікативного характеру дозволяють контролювати власне мовлення [1, с. 2].

Вивчення української мови традиційно здійснюється за трьома змістовими лініями, які покликані забезпечити формування трьох компонентів комунікативної компетенції: мовного, мовленнєвого і соціокультурного. До мовного компонента слід віднести розуміння значення слів, що складають лексичну основу мови і знання правил їх сполучення, а також уміння будувати різні за метою і структурою речення. Мовленнєвий компонент проявляється в умінні використовувати мовні засоби для розуміння тексту і побудови усних і письмових зв'язних висловлювань. Соціокультурний компонент передбачає вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, визначати особистісні якості.

Компетентнісний підхід до навчання української мови та літератури орієнтує викладача на використання перспективних технологій, на добір ефективних методів формування національно свідомої компетентної мовної особистості. На своїх заняттях також практикую використання нестандартних творчих форм роботи. До них належать ігри, шаради, розв'язування кроссенсів, складання пазлів, мовні та літературні аукціони, вікторини, турніри. Пропоную вихованцям виступити в ролі співавтора (спробуйте дописати власну строфу поезії); скласти твір-мініатюру або речення, слова в яких починалися б на одну літеру; написати твір за початком (наприклад, «Зима цього року виявилася теплою...»), придумати й провести з однокласниками лінгвістичну гру про частини мови. Цікавою формою роботи є створення постерів та емблем за прочитаним твором. Такі форми роботи не лише дають змогу засвоїти програмовий матеріал, але й зробити це у цікавій, ігровій формі, бо навчання повинно приносити радість, викликати задоволення.

Вважаю, що на початковому етапі заняття доцільно застосовувати такі форми роботи, які сприятимуть актуалізації опорних знань і налаштуватимуть на плідну працю: асоціювання; припущення на основі схем, малюнків; теоретична розминка; лексична хвилинка. Якщо на початку заняття визначаються цілі та ставляться проблемні завдання, то на основному етапі варто застосовувати такі прийоми у роботі, які дозволили б із мінімуму витраченого часу отримати максимум результатів (відповідей, навичок). Тому доречно надавати перевагу таким формам роботи: інтерактивним вправам «Знайди невідоме», «Займи позицію», «Зміни позицію»; методу читання з маркуванням тексту; завданням на встановлення відповідності; методу дослідження. На

завершальному етапі виправдовують себе такі прийоми: «Незакінчене речення»; «Я-редактор»; твір-п'ятихвилинка; міні-тест, інтерактивні вправи «Мікрофон», «Коло думок».

Щодо застосування інтерактивних методів на заняття української літератури, цінними є настанови Є. А. Пасічника. У монографії «Українська література в школі» учений наголошує, що аналіз художнього твору слід здійснювати так, щоб постійно підтримувати у вихованців інтерес до нього як виду мистецтва, практикувати різні види роботи, розраховані на індивідуальне, групове і колективне виконання. Студент не повинен бути пасивною фігурою навчального процесу, його треба навчити мислити, спостерігати, досліджувати, аналізувати [3, с. 110; с. 135-136]. З цією метою доцільно пропонувати різні за складністю і змістом групові завдання, які допомагають розкрити глибокий, часом неповторний світ письменника, критично й з розумінням поставитися до вибору літературного героя, зрозуміти людей та себе. Наприклад: написати лист одному з героїв роману Ю. Яновського «Майстер корабля»; скласти схему підкорення міста Степаном Радченком; підготувати запитання для проведення прес-конференції за змістом новели Г. Тютюнника «Три зозулі з поклоном». Комунікативні здібності здобувачів освіти розвиваються і вдосконалюються під час диспутів. Саме в дискусії виявляються інтереси здобувачів освіти, їхні потреби, переконання. Оскільки групова діяльність від початку її організації і до презентації результатів будується на спільних діях і спілкуванні, то створюється дружня атмосфера, в якій здобувачі освіти вільно висловлюють власні думки, сприймають ідеї інших членів групи, вчаться культури спілкування та толерантності.

Отже, у формуванні комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти на заняттях української мови і літератури є ефективними інтерактивні методи навчання, рольові ігри, технології розвитку критичного мислення, що сприяють засвоєнню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери партнерства, співробітництва, взаємодії; позначаються і на формуванні мотивації вивчення предмета, підвищенні внутрішнього позитивного ставлення до навчання, розвитку розумових операцій (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння), творчої активності й самостійності, інтелектуальних здібностей здобувачів освіти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко С. Я. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці / С. Я. Єрмоленко // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 3. – С. 42-46.
2. Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. - К.; АСК., 2005. – 197 с.
3. Пасічник Є. А. Українська література в школі. – К.: Рад. школа, 1983. – 319 с.
4. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник /

А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К.: Просвіта. – 2000. – 368 с.

УДК 821.161.2

*Світлана Канівець, Людмила Собко,
Кременецький медичний коледж імені Арсена Річинського
Тернопільської обласної ради*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто особливості формування комунікативної компетенції студентів за допомогою інтерактивних технологій навчання.

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, інтерактивне навчання, інтерактивні технології навчання.*

Питання комунікативної компетенції сьогодні надзвичайно актуальне. Вивченням її особливостей займалися С. Макаренко, Т. Бутенко, О. Касаткіна, І. Данченко, Н. Завіниченко, І. Козубовська, О. Краєвська, В. Назаренко, М. Тимофієва, А. Хом'як, В. Черевко та ін.

Поняття компетенції прийшло до нас із зарубіжних країн. Вважається, що в США зародився компетентнісний підхід до навчання. Теоретичне обґрунтування феномену компетенції вчені пов'язують з ім'ям відомого американського лінгвіста Н. Хомського, який в 60-х роках ХХ століття сформулював поняття «компетентність» і «компетенція» стосовно теорії мови.

За словами А. Хуторського, компетенція – це готовність використовувати отримані знання і навички, а також способи роботи в житті для вирішення практичних і теоретичних задач, а поняття компетентності розглядається ним як володіння відповідною компетенцією, що включає його особисте ставлення до цієї компетенції як суб'єкта діяльності [5, с. 59].

Відповідно до тлумачення Д. Іванова, К. Митрофанова, О. Соколова, компетентність – це здатність здійснювати певну професійну діяльність та наявність професійно важливих якостей фахівця, що сприяють цій діяльності [2, с. 23]. На думку українських вчених, Р. Данилова, А. Ситника, А. Лошкина, А. Пометуна, Т. Смагіна та ін., компетентність включає в себе не тільки професійні знання, навички і досвід, але і вміння ефективно використовувати їх у професійній та практичній діяльності.

Найчастіше, комунікативна компетенція розглядається як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми. До складу комунікативної компетенції входить сукупність знань і навичок, що забезпечують ефективну реалізацію комунікативного процесу.

Сформована комунікативна компетенція дозволяє успішно вступати в

різного роду (вербальні і невербальні, усні і письмові) контакти для вирішення комунікаційних завдань (передача інформації, встановлення і підтримання контактів).

Сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання та практичні навички в єдину систему, що володіють новими технологіями тощо.

Для успішної реалізації особистісного потенціалу кожного студента в навчальному процесі повинні бути створені умови для формування таких якостей особистості, як мобільність, вміння інтегруватись у динамічне суспільство, критичне мислення, вміння генерувати нові ідеї, вміння приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність, комунікабельність, вміння працювати в команді, здатність до імітації навчальних і виховних ситуацій тощо. Рішення цих завдань сприяє використанню інтерактивних технологій навчання [1].

Слово «interactive» запозичене з англійської мови «interact», де «inter» є взаємним, а «act» – діяти). Таким чином, «інтерактивний» – здатний до взаємодії і діалогу.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Особливістю інтерактивного навчання є те, що процес навчання здійснюється за умови постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники тренінгу змінюють свою поведінку, і більш усвідомлено набувають знання і навички, тому інтерактивні методики є не тільки засобом удосконалення навчання, а й засобом посилення виховних ефектів [4, с. 68].

З точки зору інтерактивних технологій навчання, дослідження показує, що у студентів формуються такі структурні компоненти комунікативної компетентності: комунікативна взаємодія (Л. А. Шипіліна), комунікативні та організаційні навички (А. А. Леонт'єв, В. П. Раченко, В. А. Якунін), комунікативна особистість (А. А. Тома, В. О. Кан-Калік, А. Лабунська, А. В. Мудрик), комунікаційні процеси (Г. М. Дрідзе, В. А. Якунін); комунікативний самоконтроль; вміння запобігати конфліктних ситуацій або вирішувати їх; вміння спілкуватися; емпатія (І. І. Баранович) [3].

Особливо актуальна комунікативна компетентність для студентів медичних закладів.

Під час спілкування з одногрупниками, в процесі використання інтерактивних технологій навчання, студенти-медики вчаться адекватно і доречно користуватися мовою: не зловживати медичними термінами, вибирати темп мови, доступний для пацієнта, гучність, тембр голосу, надавати тільки чіткі інструкції, не використовувати натяки та підтексти.

Спілкування, яке створюється в процесі інтерактивного навчання, не узгоджується із заборонами, погрозами, нотаціями, ігровими іменами. Воно орієнтоване не на тактику диктатури і опіки, а на погляд студента як

повноцінного партнера в плані співпраці і сприяє формуванню комунікативної компетенції [3].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Голуб Н. Б. Комунікативна компетентність учнів загальноосвітньої середньої школи: структурні компоненти. URL : http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_58_2/44.pdf
2. Иванов Д. А., Митрофанов К. Г., Соколова О. В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учеб.-метод. пособие. – М. : АПК и ППРО, 2008. – 101 с.
3. Коберник Г. Інтерактивні технології навчання – ефективний засіб формування основ життєвої компетентності молодшого школяра на уроці. URL: [/library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_lsilsk_shkolu/24/visnuk_7.pdf](http://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_lsilsk_shkolu/24/visnuk_7.pdf)
4. Пометун О., Пирожено Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К. : А.Н.Н., 2002. 350 с.
5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования //Народное образование. – 2003. –№ 2. – С. 58-64.

УДК 81

Олена Лісова,

КЗ «Костянтинівський медичний коледж»

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

У статті відмічається, що на ринку праці у сучасному суспільстві перевага надається перш за все грамотним медичним фахівцям, які володіють професійною та мовленнєвою компетентністю. Наголошено на тому, що у найбільшій мірі формування мовленнєвої компетентності у здобувачів медичної освіти здійснюється при вивченні дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Проаналізовано сучасні методи, які використовуються при викладанні цієї дисципліни, з'ясовано причини гальмування розвитку комунікативних здібностей студентів та визначені деякі практичні шляхи формування мовленнєвої компетентності майбутніх медичних працівників.

Ключові слова: *мовленнєва компетентність, комунікативні здібності, специфіка професійного мовлення, медичний фахівець.*

Виховання фахівців нової генерації, грамотних, з високим інтелектуальним потенціалом, які вільно володіють державною мовою, користуються нею у всіх

сферах, зокрема й професійній, можливе лише за умов належної фахової підготовки. Сьогодні фахова передвища освіта покликана формувати зрілу особистість, яка прагне досягти вершин у своїй майбутній професійній діяльності.

При спілкуванні із пацієнтом медичний працівник повинен уміти перетворити слово у засіб лікування. Бесіда із пацієнтом є однією із найважливіших частин процесу лікування. Також надзвичайно важливим у роботі медичних працівників є вміння грамотно спілкуватися з колегами, з родичами хворих, з дорослим населенням та з дітьми під час роботи з профілактики захворювань, володіти прийомами написання і виголошення публічного виступу, вміти вести, підтримувати ділову розмову, тобто володіти такою якістю як «мовленнева компетентність».

Велика увага проблемам формування у студентів мовленнєвої компетентності приділялася вітчизняними науковцями (Н. Бабич, О. Біляєв, Л. Власов, І. Вихованець, Н. Горбунова, Л. Скибун, Г. Юрчак та ін.).

Метою нашої роботи буде визначення найефективніших шляхів формування мовленнєвої компетентності, які дадуть змогу підвищувати рівень професійної культури, поглиблювати знання норм української літературної мови, удосконалюватимуть вміння та навички міжособистісного спілкування у майбутніх конкурентоспроможних медичних працівників.

За визначенням мовознавця-дослідника О. Овчарука, поняття «компетентність» тлумачиться як здатність фахівця отримувати й опрацьовувати інформацію, ефективно використовувати здобуті знання у професійній сфері діяльності, спілкуванні тощо. Термін «мовленнева компетентність», – це важлива «інтегральна якість людини, що сприяє її соціалізації, виявляється в здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвих висловлювань» [5, с. 19].

Специфіка мовлення медичного працівника полягає в тому, що йому необхідно стежити не тільки за тим, що він говорить, але і як говорить, адже навіть звукова культура голосу відіграє велике значення в словесному спілкуванні. Його делікатне ставлення до пацієнта чи його рідних відображається в культурі мовлення. Від рівня сформованості мовленнєвої компетентності залежить ефективність професійної діяльності.

Ми вважаємо, що в сучасних навчальних планах медичних закладів фахової передвищої освіти дуже мало виділено годин для виконання цих завдань. Удосконалення мовленнєвої компетентності повинно вестися протягом усього навчання в медичному закладі освіти, стати не епізодичним, а безперервним процесом під контролем викладача.

На превеликий жаль, сьогодні наша молодь пріоритети у міжособистісному спілкуванні надає соціальним мережам. Це призводить до того, що годинами проводячи час біля моніторів, людина втрачає навички живого спілкування. Обмінюючись інформацією електронними засобами, користувач комп'ютера

підчується лише про те, щоб його взагалі зрозуміли, не приділяє належної уваги грамотності та образності мовлення. На другий план відходить культура мовлення, зусилля формуються навколо того, як стисліше передати зміст думок, зовсім не відчуються емоції, важко визначити ставлення автора до свого висловлювання. Наслідком всього цього є втрата людиною її комунікативної компетентності.

Найяскравіше цей процес спостерігається саме у студентському середовищі. З одного боку, молодь, навчаючись у закладах вищої та фахової передвищої освіти, набуває нових знань, професійних навичок, а з іншого – у більшості студентів зовсім не удосконалюється мовлення, бракує умінь спілкуватися з людьми у різноманітних життєвих ситуаціях.

Нерідко рівень знань студента викладачі оцінюють через якість створених ним комп'ютерних презентацій, доповідей, рефератів, які базуються на матеріалах ресурсів Інтернету, а робота студента полягає в умінні вибрати необхідний матеріал та вдало його скомпонувати. Створені роботи не завжди звучать на заняттях, часто вони перевіряються і оцінюються викладачем без коментарів в аудиторії. Недостатньо приділяється уваги формуванню умінь виразно читати, грамотно виступати, логічно та стисло передавати зміст своєї роботи. На жаль, зовсім мало звучить на сучасних заняттях усних монологічних змістовних відповідей студентів, рецензій на ці відповіді. Отже, вище названі форми роботи обмежують можливості студентів для вироблення навичок та умінь аргументувати, доводити свої думки, удосконалювати рівень володіння мовою та мовленням.

Необхідно дати студентам-медикам чіткі відомості про нормативність української мови, виробити у них практичні навички правильного використання різноманітних мовних засобів залежно від сфери й мети висловлювання; піднести рівень культури їхнього усного й писемного мовлення; навчити майбутніх медичних працівників мови спеціальності, збагатити їхній словник, особливо термінологічною, фаховою та загальнонауковою лексикою; дати студентам основні відомості зі стилістики; навчити їх складати різні види ділових паперів.

Сьогодні дуже важливо повернути любов до книги, бо, як говорив Д. Дідро, «люди перестають мислити, коли перестають читати». Значить, вони перестають зрозуміло виражати власні думки та передавати інформацію. Читання й аналіз художніх творів письменників-лікарів (М. Амосова, М. Булгакова, В. Вересаєва, С. Руданського, А. Чехова) розвиватиме професійне мовлення, сприятиме поглибленню мовленнєвої компетентності. Вважаємо доцільним проводити на заняттях різноманітні види словникової роботи.

Таким чином, говорячи про практичні шляхи формування мовленнєвої компетентності у майбутніх медиків, ми хотіли б підкреслити, що найважливіше, на нашу думку, – це використання методів навчання, які спонукатимуть студента говорити. Тільки живе мовлення (висловлювання, коментар, рецензування, відповідь на питання, аудіювання, участь у дебатах, дискусіях, діалогах та

полілогах тощо) найефективніше впливатиме на розвиток навичок спілкування та сприятиме подоланню різноманітних мовленнєвих бар'єрів. Застосовуючи сучасну технологію критичного мислення, студентів необхідно залучати до висловлення різних думок, поглядів щодо будь-якої навчальної, наукової чи суспільної проблеми, привчати їх до вміння приймати власні рішення.

Треба вчити студентів говорити чітко, висловлюватися доказово, впевнено, без мовних помилок, виразно, повільно, дивлячись в обличчя співрозмовнику, тобто необхідно постійно шліфувати усне мовлення. Тому сьогодні, в період становлення України як сучасної європейської держави, умедичних закладах освіти вкрай необхідно створити цілу методичну систему з формування мовленнєвої компетентності у майбутніх медичних працівників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 № 2704-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 21.11.2019).
2. Золотухін Г., Литвиненко Н., Місник Н. Фахова мова медика: підручник. К. : Здоров'я, 2001. – 392 с.
3. Лісовий М. І. Формування професійного мовлення майбутніх медичних працівників у вищих медичних навчальних закладах. Автореферат. – Вінниця, 2006.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні. – К. : «К.І.С.», 2003. – С. 13-39.

УДК 377

Людмила Ляшенко,

Сумський медичний коледж – комунальний заклад Сумської обласної ради

ВИКОРИСТАННЯ ПАРЕМІЙ ЯК ОДНОГО ЗІ СКЛАДНИКІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕДИЧНОГО ФАХІВЦЯ

У статті розглядається питання використання паремій під час формування комунікативної компетентності студента-медика та в процесі реалізації професійного мовлення.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, професійне спілкування, мовний етикет, паремії, пареміологія.*

Комунікативна компетентність молодшого медичного спеціаліста – це один із ключових факторів його професійного успіху. Слушною є думка К. Орду стосовно того, що «на сьогодні постає питання про необхідність переносу акцентів із технологізації освітнього процесу на аспекти особистісного розвитку,

зокрема, на формування в майбутніх медичних працівників знань і навичок щодо різних видів і ситуацій комунікативної взаємодії» [5, с. 166]. Медична діяльність має специфічні особливості: високу частоту міжособистісних контактів під час спілкування з пацієнтами та їхніми рідними, психоемоційні перевантаження, необхідність швидко реагувати на обставини й ухвалювати важливі рішення.

Професійна комунікативна компетентність є предметом досліджень у галузі професійної підготовки майбутніх медиків (А. Варданян, С. Герасименко, Ю. Ємельянова, Ю. Лісіцина, І. Палійчука, О. Уваркіної, М. Філоненко та інші), які визначають її як складову частину комунікативної культури професіонала, запоруку успішної кар'єри.

Давньогрецькому лікареві Гіппократу приписують такі слова: «Якщо є кілька лікарів, із яких один лікує травами, другий – ножом, а третій – словом, найперше звернуться до того, хто лікує словом» [2, с. 17]. Адже від мистецтва спілкування багато в чому можуть залежати й наслідки самого лікування. Немає сумніву, що словом можна не лише викликати функціональні позитивні зміни в організмі, але й «убити» людину. Слово може мати важливе психотерапевтичне значення й може викликати важку ятрогенію – невротичний розлад, зумовлений в основному неправильною поведінкою медика, невмінням спілкуватися [4, с. 106]. Причому, як слушно зауважує Б. Петровський, ятрогенія небезпечна не лише для самого пацієнта, але й для членів його родини, коли некоректний підхід до хворої людини може призвести до жахливих наслідків [2, с. 55].

Саме тому перед викладачем-філологом медичного навчального закладу під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» постає питання не лише формування у майбутніх медиків ґрунтовних мовних знань (володіння лексикою, фаховою термінологією, оперування орфографічними, морфологічними нормами тощо), а й розвиток та вдосконалення уміння грамотно викласти свої думки, передавати їх таким чином, щоб співрозмовник легко сприймав, розумів їх і відповідним чином реагував. У навчальній програмі цьому питанню відведено кілька тем: «Специфіка мовлення фахівця», «Етика ділового спілкування», «Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет». Під час занять студенти мають змогу ознайомитись із типовими комунікативними ситуаціями та мовними формулами, які найдоречніше вживати в тому чи іншому випадку, будувати уявний діалог із пацієнтом, вирішувати проблемну комунікативну ситуацію. Вважаємо за необхідне під час вивчення зазначених тем ознайомлювати студентів не лише із «офіційними» етикетними формулами, але й із засобами пареміології (філологічна дисципліна, яка вивчає паремії), що є неперевершеними зразками народного досвіду та мудрості.

В Енциклопедії української мови запропоновано таку дефініцію паремій: це «стійкі вислови переважно народного походження, що образно розкривають певне явище, передають елементарну ситуацію чи короткий діалог; виражаються одним чи кількома реченнями. До них відносять прислів'я, приказки, примовки, офіційні кліше тощо» [6, с. 287]. Паремії – це невід'ємний компонент духовної

культури української нації, у них точно, влучно заковано основні життєві погляди та установки життєвої філософії народу. Говорячи про генетичні коріння народних прислів'їв та приказок, М. Шолохов писав: «Епохи, що породили прислів'я, різні. Неозора багатоманітність людських відносин, що знайшли свій відбиток у карбованих народних висловах і афоризмах із безодні часів дійшли до нас у цих згустках розуму і знаннях про життя» [3, с. 77].

Знання широкої палітри паремій і послуговування ними дасть медичному спеціалісту змогу підібрати найбільш влучний, найбільш доречний приклад до кожного конкретного випадку мовленнєвої ситуації; змістити акценти спілкування «медичний працівник – пацієнт» із площини офіційної в площину довірливої, неформальної комунікації. Структура мовленнєвого етикету передбачає наступні комунікативні ситуації:

- звертання та привернення уваги;
- знайомство, представлення;
- поздоровлення, побажання, вшанування;
- прощання;
- вибачення;
- співчуття, розрада;
- несхвалення, докір;
- вдячність тощо.

Кожну з вище зазначених складових можна влучно проілюструвати українськими народними пареміями. Візьмемо до прикладу ситуацію «поздоровлення / побажання». У цьому випадку доречним, на нашу думку, буде використання наступних формул: «Здоровенькі будьте, та себе не гудьте», «Щоб Ваші руки діждали онуків», «Будьте здорові, як вода, а багаті, як земля», «І в ваше віконце засвітить сонце», «Терпи, козаче, отаманом будеш» [7, с. 238] тощо.

Ситуацію «співчуття / розрада» (а вміти підтримати, розрадити в найтяжчі моменти пацієнта чи рідних хворої людини надзвичайно важливо, особливо якщо йдеться про втрату чи смерть) проілюструють наступні формули мовного етикету: я Вас розумію, мені невимовно жаль, це болить і мені, прийміть мої співчуття та інші. Із мовного багатства паремій доречним у таких випадках буде вживання наступних фраз: «... царство небесне», «... царство небесне і вічний спокій», «... нехай з Богом спочиває», «... від смерті ані відхреститися, ані відкупитися, а Ви мужайтесь», «Як напише Бог смерть на роду, то не обійдеш і на леду» [7, с. 55] і т. д. Ситуацію «прийняття» (невтішна новина чи діагноз, неприємна звістка тощо) можна пом'якшити, використавши одну з таких паремій: «Ніхто як Бог», «... усе в руках Божих», «На Бога надійся, але й сам не плошай», «Усі під Богом ходимо», «Що Бог дає, то на краще» та багато інших.

Послугування паремійним матеріалом під час реалізації професійного мовлення дає змогу медичному працівникові відійти від формалізму у спілкуванні, перевести комунікацію в площину непідробного співчуття, емпатійності, що в свою чергу сприятиме й процесу лікування/одужання/прийняття в цілому.

Багатство мовної народної скарбниці безмежне, і допитливий викладач може зорієнтувати студентів-медиків на дослідження даного питання та розширення меж володіння словом. Адже це те підґрунтя, на якому й можливе професійне формування медика.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Грандо А. А. *Врачебная этика и медицинская деонтология : учеб. пособие для студентов мед. ин-тов* / А. А. Грандо. – Киев : Вища шк., 1982. – 165 с.
2. *Деонтология в медицине: в 2 т. – Т. 1. Общая деонтология* / Белорусов О. С., Бочков Н. П., Бунятян А. А.; под ред. Б. В. Петровского. – М. : Медицина, 1988. – 352 с.
3. Дубравська З. Р. Паремії як засіб пізнання системи мови / З. Р. Дубравська // Молодий вчений. – 2017. – № 4.3. – С. 77-80.
4. Назар П. С. *Основи медичної етики* / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо. – К. : Здоров'я, 2002. – 344 с.
5. Орду К. Структура комунікативної компетентності майбутніх сімейних лікарів / К. Орду // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2019. – Вип. 24. – С. 165-170.
6. *Українська мова. Енциклопедія* / За ред. І. В. Муромцева. – К.: Видавництво «Майстер-клас», 2011. – 400 с.
7. *Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав М. Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка.* – К. : Либідь, 1993. – 768 с.